

جریان فطرس ملک چه بوده است؟

آنچه در برخی از روایات در مورد فطرس آمده این است که به خاطر نافرمانی از دستور الهی به زمین و در جزیره‌ای تبعید گشت و قدرت عروج را از دست داد.

آنچه در برخی از روایات در مورد فطرس آمده این است که به خاطر نافرمانی از دستور الهی به زمین و در جزیره‌ای تبعید گشت و قدرت عروج را از دست داد.

به گزارش خبرنگار مهر، همواره سؤال‌های زیادی وجود دارد که ذهن افراد را به خود مشغول می‌کند، گروه دین و اندیشه خبرگزاری مهر برخی از پرتعدادترین سؤالاتی که توسط مردم از مرکز ملی پاسخگویی به سؤالات دینی پرسیده می‌شود را برای آگاهی مخاطبان ارائه می‌کند.

* سؤال: جریان فطرس ملک چه بوده است؟ وظیفه این فرشته چه بوده است؟ چرا فطرس نافرمانی کرد و بال هایش سوخت؟ آیا ملائکه ترك امر الهی و گناه می‌کنند؟

پاسخ: آنچه در برخی از روایات در مورد "فطرس" آمده، این است که به خاطر نافرمانی از دستور الهی به زمین و در جزیره‌ای تبعید گشت و قدرت عروج را از دست داد، نه این که فلج (به معنای جسمانی) شده باشد، اما این که این مسئله با عصمت فرشتگان چگونه سازگار است در توضیح می‌گوییم:

با بررسی آیات و روایات متعدد، می‌توان ویژگی‌های زیر را برای فرشتگان برشمرد:

۱. موجودات شریف و ارزشمندی هستند که واسطه بین خداوند متعال و عالم محسوس به شمار می‌آیند و در همه حوادث بزرگ و کوچک جهان نقش دارند؛ بر هر امری با توجه به ابعاد و جنبه‌های مختلف آن یک یا چند فرشته گمارده شده است، نقش فرشتگان در حوادث و جریان‌ها، اجرای فرمان الهی و تثبیت آن در جایگاه ویژه‌اش است. قرآن کریم در این باره می‌فرماید: "لا یسبقونه بالقول و هم بامرهم یعملون" (۱) آن‌ها در هیچ سخنی بر خداوند پیشی نمی‌گیرند و مطیع امر خداوندند.

۲. در فرشتگان سرکشی و نافرمانی وجود ندارد؛ چون اراده‌ای مستقل از اراده خداوند ندارند تا چیزی خلاف خواست او بخواهند. قرآن در این مورد می‌فرماید: "لا یعصون الله ما امرهم و یفعلون ما یأمرون" (۲) فرمان خداوند را مخالفت نمی‌کنند و امر او را اطاعت می‌کنند.

۳. فرشتگان، با وجود فراوانی و کثرت، از نظر مقام و درجه مختلفند، برخی برتر از برخی دیگرند و عده‌ای فرمانده و عده‌ای فرمانبردارند. آن که فرمانده است به امر الهی امر می‌کند و فرمان می‌دهد و آن که فرمانبر است نیز به دستور الهی مطیع و فرمانبردار است و همگی در این ویژگی که از خود اراده و اختیاری ندارند، مشترکند؛ چنان که قرآن می‌فرماید: "و ما منّا الا و له مقام معلوم" (۳) هر کدام از ما فرشتگان دارای رتبه و جایگاه معین و مشخصی است.

۴. چون کارهای فرشتگان به امر خداوند و اراده اوست و خداوند در همه امورش غالب و چیره است - "و الله غالب علی امره" (۴) خداوند بر کارش مسلط و چیره است- و هیچ چیز در آسمان‌ها و زمین او را عاجز و مغلوب نمی‌سازد، (۵) فرشتگان نیز که فرمانبرداران حق بوده، اراده و خواستی جز اراده و خواست او ندارند و همواره چیره و پیروزند. (۶)

در مورد فطرس که یکی از فرشتگان الهی است، روایات متعددی داریم که مضمون و محتوای آن‌ها یک‌سان است. در روایتی می‌خوانیم: فطرس فرشته‌ای بود که گردا گرد عرش الهی در گردش بود و درباره دستوری از اوامر خداوند کوتاهی و سستی ورزید. بالش به کیفر این نافرمانی چیده شد و به یکی از جزیره‌ها تبعید گردید. هنگامی که امام حسین (ع) متولد شد، جبریل (ع) برای عرض تبریک به پیامبر (ص) به سوی زمین فرود آمد و در راه با فطرس دیدار کرد. جبریل (ع) به وی پیشنهاد کرد، برای عرض تبریک و تهنیت، با او نزد پیامبر (ص) برود. هنگامی که جبریل (ع) او را به حضور پیامبر (ص) برد، به امر پیامبر (ص)، بالش را به بدن پاک امام حسین (ع) مالید و سلامتش را باز یافت. (۷)

عده‌ای از بزرگان معتقدند، داستان فطرس با آیات صریح قرآن که ویژگی‌های فرشتگان را برشمرده، آن‌ها را بندگان مطیع و کریم و شایسته خداوند معرفی می‌کند و از هر نوع سرپیچی و نافرمانی پیراسته می‌داند، سازگاری ندارد؛ پس باید این گونه روایات را نادرست شماریم؛ و به فرض درستی‌شان، بدان سبب که نکته‌ای فراتر از ادراک ما دارند، باید علمش را به اهلش یعنی اولیای برگزیده الهی واگذاریم و خود را در فهم آن ناتوان بدانیم.

در مقابل عده‌ای بر این باورند که فرشتگان اصناف و درجه‌های گوناگون دارند. گروهی مقربند و گروهی در درجه پایین‌تر جای گرفته‌اند. آیاتی که هر گونه نافرمانی و سرپیچی را از فرشتگان نفی می‌کنند، به فرشتگان مقرب مربوط است. فطرس از فرشتگان مقرب نبود تا از هر نوع سرکشی پیراسته باشد؛ به ویژه آن که تخلف و سرپیچی فطرس در برخی روایات کندي و سستی ورزیدن خوانده شده که نوعی ترك اولی است نه گناه. چنان که پیامبران (ع) نیز درجات مختلف دارند: "تلك الرسل فضلنا بعضهم علی بعض" (۸) بعضی پیامبران را بر بعضی برتری بخشیدیم. "عده‌ای از انبیاء ترك اولی داشتند؛ ولی جمعی مانند پیامبر بزرگوار اسلام (ص) و خاندان پاکش جز اراده الهی اراده‌ای نداشتند و حتی از ترك اولی نیز پیراسته بودند. پی نوشت‌ها:

۱. انبیا(۲۱)آیه ۲۷.
۲. تحریم(۶۶)آیه ۶.
۳. صافات(۳۷)آیه ۱۶۴.
۴. یوسف(۱۲)آیه ۲۱.
۵. فاطر(۳۵)آیه ۴۴.
۶. رك: المیزان، ج ۱۷، ص ۱۲، ذیل آیه اول سوره فاطر.
۷. رك: سفینه البحار، شیخ عباس قمی(ره)، ج ۳، ص ۹۳؛ بحارالانوار، ج ۲۶، ص ۳۴۰، روایت ۱۰ و ج ۴۳، ص ۲۴۳، روایت ۸ و ج ۴، ص ۱۸۲، ۱۵۱، هانت ۷.
۸. بقره(۲)آیه ۲۵۳.